

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ

УДК: 796.332.015.14'06

Олег Байрачний,

(Київ, Україна)

Олексій Малюкін,

(Дніпро, Україна)

РІВЕНЬ РОЗВИТКУ КОГНІТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ 11- 12 РОКІВ ЯК КРИТЕРІЙ ВІДБОРУ ТА ОРІЄНТАЦІЇ

Анотація. Представлено результати діагностики пізнавальних здібностей юних футболістів 11-12 років. Експериментально обґрунтована роль та значення когнітивних здібностей в успішності ігрової діяльності. На результатами проведених досліджень сформульовані практичні рекомендації щодо створення психологічних профілів гравців та їх використання в процесі відбору та орієнтації.

Ключові слова: юні футболісти, когнітивні здібності, відбір та орієнтація

FORMATION OF TACTICAL AND TECHNICAL SKILLS OF YOUNG FOOTBALL PLAYERS: PSYCHOLOGICAL ASPECT

Bairachny Oleg V.,

Malukin Oleksiy K.

Summary. The results of diagnostics of cognitive abilities of young football players aged 11-12 are presented. The role and importance of cognitive abilities in the success of gaming activities are experimentally substantiated. Based on the results of the research, practical recommendations for creating psychological profiles of players and their use in the process of selection and orientation are formulated.

Keywords: young football players, cognitive abilities, selection and orientation.

Футбол – це спортивна гра, яка вимагає не тільки високого рівня розвитку фізичних якостей і технічних навичок, але і глибокого знання тактики гри і наявності певних психологічних якостей. Крім того, футбол вимагає постійної оцінки навколишніх орієнтирів і прийняття рішень, виходячи з отриманої інформації і раніше отриманого досвіду подібних ігрових ситуацій.

На сьогоднішній день рівень фізичної готовності професійних футболістів знаходиться на рівні, близькому до межі можливостей людського організму. Однак у сфері тактичної (розуміння гри) і психологічної підготовки футбол все ще активно розвивається [7, 9].

В процесі підготовки юних футболістів одним із найвагоміших є етап попередньої базової підготовки в межах якого досить вагомого значення набуває всебічна підготовка гравця, що включає в себе, як повноцінне формування технічної майстерності та цілеспрямований розвиток спеціалізованих фізичних якостей так і інтенсивну теоретичну підготовку [7].

Здатність засвоювати теоретичні знання та рівень розуміння гри в цілому безпосередньо залежать від рівня розвитку пізнавальних здібностей гравця: його увага до ресурсу, ємності пам'яті, якості і гнучкості мислення [3].

Таким чином, можемо констатувати, що діагностика пізнавальних здібностей футболістів на етапі попередньої базової підготовки здатна об'єктивно охарактеризувати рівень ігрового мислення дитини сьогодні і показати можливу динаміку становлення його техніко-тактичної майстерності в майбутньому.

Проаналізувавши дані спеціальної літератури [1, 2 4-6, 8-10] та узагальнивши практичний досвід, нами було обрано перелік пізнавальних здібностей та відповідно сформовано програму тестів та тестових завдань. Провівши діагностичні заходи ми отримали ряд даних, що дозволяють оцінити рівень сформованості окремих здібностей, що характеризують когнітивну сферу гравця.

В таблиці представлено дані психодіагностики, що характеризують рівень розвитку та сформованості окремих властивостей уваги (вибірковості,

концентрації, розподілу та переключення), гнучкості мислення та робочої пам'яті. Так, зокрема, аналіз даних засвідчує відповідність рівня розвитку розподілу і переключення уваги юних спортсменів-футболістів нормативним мевам. Окремо слід відзначити факт однорідності групи в параметрі оцінки і переключення уваги в тесті Шульте, що дозволяє робити певні висновки та формулювати загальновікові тенденції формування досліджуваних показників.

Таблиця

Результати оцінки рівня окремих властивостей уваги, гнучкості мислення, та робочої пам'яті

Показники	n	\bar{x}	s	Нормативні показники
Тест Шульте (сек)	24	32,7	3,7	25-30
Тест stroop (сек)	24	41,5	8,3	34,7±8,1
Тест Мюнсберга (оцінка)	28	14,4	2,4	21-23
Тест оперативної пам'яті (оцінка)	32	13,1	1,0	15

Також аналіз результатів дослідження не показав кореляції між паспортним віком і результатом тесту. При цьому можна припустити, що в цій віковій групі спостерігається більша тенденція, як к акселерації, так і к ретардації психомоторного розвитку.

Процедуру оцінки рівня гнучкості мислення за допомогою тесту Stroop пройшли 24 особи з двох вікових груп 11-ти та 12-ти років.

Виходячи з результатів, можна зробити висновок, що гравці цієї вікової групи відповідають віковим вимогам до рівня розвитку вибіркової уваги і гнучкості мислення (що також може бути виправдано досить великою допустимою похибкою в нормативних значеннях). Але, в той же час, статистична обробка даних показала неоднорідність групи за рівнем розвитку вибіркової уваги і гнучкості мислення.

Варто відзначити, що гравці не мали попереднього досвіду проходження цього тесту, але дехто мав досвід взаємодії з іграми та інтерактивними

навчальними програмами, в які була інтегрована ця методика, що могло вплинути на нерівномірність сформованості зазначених показників.

Аналізуючи специфіку гри в футбол, можна припустити, що рівень розвитку гнучкості мислення повинен бути дуже різним серед гравців однієї команди. Крім позиції і ролі, прийнято ділити гравців на «плеймейкерів» і гравців, які сприяють реалізації потенціалу. Леонард Зайчиковські у своїй монографії «Перевага плеймейкера. Як вивести ментальний потенціал на новий рівень», стверджує, що збалансована кількість комплементарних гравців першого і другого типу формує успішну команду. Виходячи з цього твердження, можна припустити, що неоднорідність футбольної команди в цьому показнику є нормою.

Процедуру оцінки рівня вибірковості уваги за допомогою тесту Мюнсбегра виконали 28 осіб з двох вікових груп 11-ти та 12-ти років.

За результатами тестування можна зробити висновок, що гравці цієї вікової групи відповідають віковим вимогам за параметрами прояву селективності і концентрації уваги. Більшість гравців показали середні результати для цієї вікової групи. Що може бути пов'язано з обмеженістю цієї групи дітей у часі, виділеним на самостійне навчання, у зв'язку з їх професійною спортивною діяльністю.

Також результати цього тесту мають високу кореляцію з рівнем працездатності дитини в школі (тест вимагає прояву техніки і швидкості читання). Варто відзначити, що дана кореляція була відзначена на прикладі протестованої групи. Статистична обробка даних показала однорідність групи в параметрі селективності і концентрації уваги.

Процедуру оцінки рівня оперативної пам'яті за методом Кузнецова пройшли 32 особи з двох вікових груп Академії 11-ти та 12-ти років. Середнє значення сформованості даного показника показало, що гравці цієї вікової групи відповідають нормативним показникам на рівні середніх значень.

Далі, ґрунтуючись на результатах дослідження та аналізу сучасних тенденцій розвитку гри, спробуємо сформулювати деякі рекомендації щодо застосування отриманих даних.

Високі показники, отримані при проведенні тестування проявів уваги (переключення та об'єму), оперативної пам'яті та гнучкості мислення вказують на наявність у гравця потенціалу до гри у центральній ланці (півзахист, де передбачається потреба в вмінні приймати рішення в умовах обмеженості простору та часу), та схильності до «плеймейкінгу» на деяких інших позиціях. Навпаки, низькі та середні показники, отримані суб'єктом при проведенні тестування, вказують на лінійність у прийнятті рішень та схильності до більш простих рішень, що в комбінації із розвиненими фізичними якостями формують профайл флангового гравця. Крім того, гравці з інертним типом нервової системи можуть мати труднощі із перемиканням і розподілом уваги, що також вказує на схильність до гри у флангових зонах.

Також, гравці з високим рівнем розвиненості переключення, концентрації та розподілення уваги здатні засвоювати більший об'єм інформації, ніж гравці з низьким рівнем розвиненості властивостей уваги за ідентичний часовий проміжок.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Браннер Е.Ю. Лучшее, чем супер-внимание: Методики диагностики и психокоррекции: Психология внимания; Оценочные тесты; Развивающие игровые упражнения. Серия: Психологический практикум. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. – 317 с.
2. Воронова В.І. Психологія спорту: навч. посібник. К.: Олімпійська література, 2017. С. 85-147.
3. Зайчиковски Л. Преимущества плеймейкера. Как поднять ментальный потенциал на новый уровень. – М.: «Азбука-Аттикус», 2018. – 211с.
4. Ковалев А.Г. Психология личности. – М., 2009. – 194с.
5. Лурия А. Р. Маленькая книжка о большой памяти. – М., 2004. – 87с.

6. Матюгин И. Методы развития памяти, образного мышления, воображения. – М.: Эй дос, 1996. – 378с.

7. Николаенко В. В. Многолетняя подготовка юных футболистов. Путь к успеху: учеб.-метод. пособие / В. В. Николаенко, В. Н. Шамардин. – К. : Саммит-книга, 2015. – 281с.

8. Психология внимания. Хрестоматия по психологии / В.Л. Романова. – М., 2000. – 354с.

9. Теория и методика футбола : учебник / под общ. Ред. В.П. Губы, А.В. Лексакова. – М.: Советский спорт, 2013. – 536с.

10. Хрестоматия по вниманию / под ред. А.Н. Леонтьева; авт. предисл. А.А. Пузырей, В.Я. Романов. – М. : МГУ, 1976. – 295с.

Відомості про авторів

Байрачний Олег Васильович – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри футболу Національного університету фізичного виховання і спорту України, obairachniy@gmail.com Сертифікат: **НІ**.

Малюкін Олексій Константинович – тренер дитячо-юнацької академії ФК «Дніпро». Сертифікат: **НІ**